

УДК 343.37:351

ХАРАКТЕРИСТИКА ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ ГРУП, ЩО ВЧИНЯЮТЬ КОНТРАБАНДУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ

Іван РУДНИЦЬКИЙ,

аспірант кафедри кримінального права і процесу
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»

SUMMARY

The varieties of the organized criminal groups that accomplish contraband goods of narcotic facilities are considered. The basic characteristic signs of feasance of contraband goods of narcotic facilities are outlined by the members of the organized criminal groups. The criminal groups of transnational, ethnic and economic aspiration, that accomplish contraband goods of narcotic facilities, are described.

Key words: organized, criminal groups, contraband goods, narcotic facilities, transnational groups, ethnic groups, economic groups.

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто різновиди організованих злочинних груп, що вчиняють контрабанду наркотичних засобів. Окреслено основні характерні ознаки вчинення контрабанди наркотичних засобів членами організованих злочинних груп. Охарактеризовано злочинні групи транснаціонального, етнічного й економічного спрямування, які вчиняють контрабанду наркотичних засобів.

Ключові слова: організовані злочинні групи, контрабанда, наркотичні засоби, транснаціональні групи, етнічні групи, економічні групи.

Постановка проблеми. Останніми роками перед Україною поряд із численними соціально-економічними труднощами й підвищенням рівня злочинності постала проблема наркоманії та організованого контрабандного постачання наркотиків, яка охоплює дедалі ширші кордони нашої держави. Негативний динамізм цього явища потребує нарощування адекватних заходів протидії. Воно буде тим більш ефективним, чим активніше уживатимуться заходи щодо встановлення й ліквідації передумов його виникнення та існування.

Для успішного застосування оперативно-розшукових і кримінально-процесуальних засобів щодо припинення контрабанди наркотичних засобів, що вчиняється організованими злочинними групами, потрібно мати знання їх ознак і форм об'єднання їхніх членів.

Актуальність теми. Контрабанда наркотичних засобів здійснюється організованими злочинними групами та злочинними організаціями з метою отримання надприбутків. Зазначений вид злочинної діяльності набув на теперішній час організованого, витонченого і професійного характеру, ставши фактично галуззю злочинної індустрії.

Метою статті є визначення й характеристика основних видів організованих злочинних груп, що вчиняють контрабанду наркотичних засобів.

Виклад основного матеріалу дослідження. За висновками українських експертів, організовані злочинні групи, що діють у сфері незаконного обігу наркотиків, використовуючи широкі міжрегіональні й міжнародні зв'язки, недосконалість законодавства, корумповані зв'язки в органах влади та управління, «прозорість» кордонів країн СНД, прагнуть до одержання надприбутку від реалізації наркотичних засобів. Одночасно набирають чинність процеси інтеграції наркогруповань, що діють в Україні, у міжнародну систему наркобізнесу. Основні зусилля суспільства й державних органів за таких умов повинні бути спрямовані на створення максимально ефективної системи протидії організованим формам злочинності у сфері незаконного обігу наркотиків [1, с. 1].

У 2013–2015 рр. працівниками правоохоронних органів викрито 62 організовані злочинні групи, які вчиняли контрабанду наркотичних засобів (із яких 32 транснаціональні – із міжнародними зв'язками (у Дніпровській, Донецькій, Запорізькій, Луганській, Львівській, Одеській, Харківській, Чернівецькій та ін. обл.), 6 – економічної спрямованості (у Донецькій, Львівській, Луганській, Одеській обл.), 24 – сформовані на етнічній основі (у Донецькій, Івано-Франківській, Закарпатській, Луганській, Сумській, Чернівецькій, Харківській, Херсонській та ін. обл.). До їх складу входило 277 осіб, яких викрито в скоєнні 347 злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, із них 243 – тяжкі й особливо тяжкі [2, с. 9].

Контрабанда наркотиків організованими злочинними групами, як і злочинність загалом, поширена на території країни нерівномірно. Найбільш ураженими є Донецька та Луганська області, що характеризуються найбільшим значенням усіх трьох видів організованих злочинних груп, які майже в три рази перевищують середньоукраїнські. На ці дві східні області припадає в середньому від 17 до 19% усіх виявів організованої злочинності в Україні, відповідно, це пов'язано з окупацією тимчасових територій.

О. Користін і В. Маркушин характеризують транснаціональні злочинні групи як об'єднання, що здійснюють систематичний незаконний обіг наркотичних засобів (інших заборонених товарів) на територіях кількох країн із концентрацією під своїм контролем значних фінансових ресурсів, використанням кримінальної конкуренції та проникненням у національну й міжнародну економіку та політику. Ученими виділено основні ознаки транснаціональних злочинних груп, а саме: захоплення й закріплення для своєї діяльності регіональних просторів на території національної держави; проникнення й закріплення на регіональних просторах інших держав; учинення злочинів транснаціонального характеру; організація діяльності комерційних структур із легалізації злочинних доходів; постійна тенденція до розширення своєї діяльності шляхом встановлення контролю над

сусідніми територіями і сферами соціального життя; створення комплексу тактичних і стратегічних рішень, їх реалізація в рамках злочинного мінімального ризику за максимальної користі; організація системи власної безпеки, контррозвідки, охорони, електронного спостереження: формування й розвиток постійних контактів із підрозділами митних і прикордонних органів для оперативного й безперешкодного використання кордонів у всіх напрямках; ведення перемовин із іншими злочинними групами про укладення договорів, про співпрацю [3, с. 1031].

М. Вербенський доходить висновку, що українська транснаціональна організована злочинність у сфері обігу наркотиків не має специфічної назви, як, наприклад, у США, Італії, Японії. Вона є відносно молодого, але вже дуже добре відомого у світі. Учений наводить основні причини зародження транснаціонального наркобізнесу в Україні: наявність тіньової економіки; лібералізація зовнішньоекономічної діяльності; відсутність кордонів, які ефективно охороняються; послаблення держави та її інституцій; політична нестабільність; загострення міжнародних конфліктів; корупція [4, с. 51].

У процесі дослідження підтверджено, що основними тенденціями щодо вчинення контрабанди наркотичних засобів транснаціональними організованими злочинними групами є такі:

- використання території України як зони транзиту важких наркотиків з Азії на ринок збуту до Європейського Союзу (далі – ЄС) (Шовковий шлях – Афганістан – Росія – Україна – ЄС) із частиною залишку для внутрішнього ринку (27,8%);

- використання морських портів як основного наркотрафіку із залученням українських моряків із поставок наркотиків до України (28,9%);

- контрабанда важких наркотиків і стимуляторів амфетамінового ряду з ЄС (Польщі, Нідерландів тощо) на внутрішній ринок України (31,2%);

- контрабанда наркотичних засобів, здобутих із рослинних наркотиків в

- Україні (макової соломки та марихуани) і їх постачання в Росію, Білорусь та інші країни СНД (12,1%).

Також установлено, що транснаціональні організовані злочинні групи успішно використовують контрабанду героїну північною гілкою «Балканського маршруту»:

- Іран – Туреччина – Болгарія – Румунія – Молдова – Україна (або Румунія – Україна) – Польща;

- Туреччина – морським шляхом в Україну – Польща;

- Іран – морським шляхом у Росію – Україна – Румунія, Угорщина чи Польща [5, с. 5].

Протягом 2015 р. правоохоронними органами було перекрито організованих транснаціональними й етнічними групами 16 наркотрафіків до України з Таджикистану – 3; Азербайджану – 1; Італії – 3; Франції – 5; Китаю – 1; Йорданії – 1; Ісламської Республіки Пакистан – 1; ПМР – 1. Із території України – 50 каналів: до Російської Федерації – 47; до Республіки Білорусія – 3.

Наприклад, співробітниками МВС та СБУ виявлена організована злочинна група з транснаціональними зв'язками, до складу якої входив громадянин України Б., який спільно з громадянами Польщі та Республіки Екватор організував міжнародний канал контрабандного постачання на територію України та Європи наркотичного засобу – кокаїну. Під час спроби поставки чергової партії наркотиків на територію України – 30 кг кокаїну – на суму 6 млн. доларів США учасники групи були затримані [5, с. 3].

Злочинні групи транснаціонального спрямування охоплюють більшість Західних (Львівська, Закарпатська, Чернівецька обл.), Східних регіонів (Донецька, Луганська, Харківська обл.) і Південних (Одеська і

Херсонська) областей України, і їхні зв'язки набувати стійкого міжнародного характеру. Найбільш відомими транснаціональними злочинними групами у світі, які переросли в організації, є італійська мафія, китайські, японська «якудза», колумбійські картелі, нігерійські злочинні організації, турецькі організації наркобізнесу, ямайські організації «Посес» тощо [6, с. 152].

До другого виду злочинних груп, які вчиняють контрабанду наркотичних засобів, належать об'єднання їхніх членів на етнічній основі. За даними правоохоронних органів України, у 2013–2015 рр. в Україні виявлено 24 злочинні групи, сформовані на етнічній основі, кількістю 1,1 тис. осіб, котрі були причетні до всіх видів злочинів у сфері обігу наркотичних засобів. За зазначений період до кримінальної відповідальності притягнуто 250 осіб [2, с. 5].

Етнос – спільність людей, народності, нації, що історично склалася, має соціальну цілісність і оригінальний стереотип поведінки [7, с. 358], або виключно в контексті культурно-антропологічних чинників (такою, зокрема, є традиційна оцінка етносів за характеристиками мови, культури, антропологічними ознаками), або лише в контексті біогеографічних чинників [8, с. 1].

О. Каліновський і В. Ремський визначають злочинність етнічну як сукупність злочинів, що вчиняються особами, об'єднаними за національною ознакою (етнічною спільністю). Має матеріальну та інформаційну основу, а також механізм захисту від соціального контролю. Етнічна спільність формується на основі спорідненості, тому етнічна ідентичність розглядається як жорстко фіксована й ригідна характеристика, яку індивід отримує під час народження, що додатково підтверджує психологічну, духовну реальність етнічного зв'язку. Етнічні злочинні групи формуються шляхом залучення до своєї протиправної діяльності осіб із власного соціального чи етнічного оточення, які проживають на території різних країн світу. Надалі вчені наводять приклад діяльності етнічних організованих груп італійців у США – мафії («*cosa nostra*»), яка змогла підпорядкувати місцеві злочинні угруповання й, набравши сили, встановила контроль над незаконним бізнесом у всій країні й навіть поширила свій вплив на органи державної влади. Порівняно з іншими злочинними формуваннями, етнічні організовані злочинні групи мають більш споріднену форму, оскільки незаконне матеріальне збагачення підкріплюється традиційною ієрархією етнічної діаспори. Ця обставина підвищує життєздатність цієї кримінальної структури, забезпечує стійкість в умовах жорсткої конкуренції з іншими [3, с. 314].

Особливою ознакою організованих злочинних груп етнічного спрямування є використання відносин земляцтва, що створює додаткові труднощі під час виявлення й розслідування злочину [9, с. 13]. Сьогодні на Заході України домінують за масштабом, організованістю та конспіративністю контрабанди наркотиків польські, циганські, румунські та угорські організовані злочинні групи, що традиційно залишаються досить закритими для контролю з боку правоохоронних органів. Відбувається зрощування етнічної російської, китайської, таджицької, узбецької та сирійської злочинних груп на Півдні і Сході України щодо контрабанди героїном, морфієм та опіумом.

На Львівській митниці працівниками СБУ був затриманий поляк, який намагався перевезти наркотики амфетамінового ряду й передати своїм родичам у Львові для продажу. Спільними заходами з польськими правоохоронцями на території Львова та Кракова виявлено організовану злочинну групу поляків, яка організувала контрабанду наркотичних засобів із ЄС до України. Аналогічні злочинні групи українців, угорців, циган виявлялися в Івано-Франківську та Закарпатті [10, с. 13].

Особливу небезпеку становлять злочинні групи, які формуються на релігійній основі (мусульманства). Такі групи мають міжнародні зв'язки й фінансують тероризм [11, с. 11].

До третього види організованих злочинних груп, які вчиняють контрабанду наркотичних засобів, належать об'єднання економічного спрямування. Учинення контрабанди наркотичних засобів організованими злочинними групами економічного спрямування полягає у використанні злочинцями підприємств зовнішньоекономічної діяльності у сфері товарної торгівлі, фармацевтики, медицини, поставок для переробки наркотичної сировини, а також вирощування й переробка власної наркосировини з використанням іноземних прекурсорів тощо.

01.04.2015 відкрито кримінальне провадження № 2201516000000075 за ч. 3 ст. 305 Кримінального кодексу (далі – КК) України. За матеріалами проведеного митного огляду вантажу, в контейнері FCIU3531232, що прибув до Одеського морського торговельного порту з Ірану транзитом через Грузію на адресу торговельного ТОВ «Манкал» (Україна, Київ), під час огляду виявлено особливо небезпечну наркотичну речовину «героїн» вагою понад 147,3 кг [12, с. 3].

Так, у 2014 р. на території України виявлено й ліквідовано 146 підпільних нарколабораторій (ст. 313 КК України). За вчинення цього виду злочину до кримінальної відповідальності притягнуто 124 особи. Нарколабораторії тісно пов'язані з контрабандою наркотичних засобів і прекурсорів [13, с. 15].

А. Музика, О. Стрільців до прекурсорів зараховують речовини та їх солі, що використовуються під час виробництва або виготовлення наркотичних засобів. Виготовлення наркотичних засобів і психотропних речовин означає створення їх будь-яким способом, незалежно від концентрації та фізичного стану початкового й одержаного продукту. Це може бути перероблення сировини чи напівфабрикатів, що містять наркотичні субстанції в чистому вигляді чи у вигляді хімічних сполук. Наприклад, виготовлення може здійснюватися шляхом екстракції наркотиків із певних рослин, лікарських засобів тощо [3, с. 498].

В українському законодавстві прекурсорі включено до таблиці IV Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, де вони діляться на два списки: список № 1 – хімічні речовини та їх солі, під час переробки яких одержують синтетичні наркотичні або психотропні речовини (ерготамін, ефедрин, ізосафрол, лізергінова кислота, 3,4-метилен-діоксифеніл-2-пропанон (3, 4-МДФ-2П), піперональ, псевдоефедрин, сафрол, фенілацетон, фенілпропаноламін (ФПА, норефедрин)); список № 2 – розчинники, окислювачі тощо хімікати промислового або побутового призначення, які використовуються в процесі виготовлення наркотичних або психотропних речовин (ангідрид оцтової кислоти, атранілова кислота, ацетон, етиловий ефір, калію перманганат, метилетилкетон, пілеридин, сірчана кислота, соляна кислота).

Необхідно зазначити, що окремі організовані злочинні групи економічного спрямування для прикриття контрабанди наркотичних засобів використовують фіктивні підприємства (ст. 205 КК України).

Наприклад, 17.11.2015 СВ ГУ СБУ в Одеській області розпочато кримінальне провадження № 22015101110000213 за знаками злочину, передбаченого ч. 3 ст. 305 і ст. 205 КК України, за фактом виявлення в зоні митного контролю митного посту «Святошин» КММ ФСУ під час огляду вантажу № 125130013/2015/409129, який надійшов із Туреччини на адресу ТОВ «Ексімпромсектор» (ЕДРПОУ 3978992), декларування якого здійснив громадянин України Г., товару, що являє собою речовину (клей) у металевих каністрах

із написом “Falconi” (12,5 кг – 300 шт. і 14 кг – 150 шт.), “Glumax CDX82” (100 шт. – 17 л), “Glumax GLU 82” (150 шт. – 17 л), “Denlaks Denteks latex” (30 шт.), “Denlaks – Solveatt” (2000 – 100 шт.) і речовину в пластмасових каністрах із маркуванням на етикетці “Rubber solution” (17 кг – 900 шт.). Відповідно до висновку спеціаліста СЛЕД ДФС України від 03.11.2015 № 142005704-0066, у наданих на дослідження товарах “Falconi” та “Glumax CDX82” містяться прекурсорі ацетону загальною масою діючої речовини 4 000 кг [12, с. 25].

На наше переконання, організовані злочинні групи, що вчиняють контрабанду наркотиків, використовують створені приватні підприємства (у тому числі фіктивні) для легалізації доходів від індустрії наркобізнесу, яку варто розглядати як одну з ключових умов розширення незаконного обігу наркотичних засобів, а також інтенсивного поширення наркоманії з використанням легальних і нелегальних бізнесових структур.

При цьому, за оцінками фахівців правоохоронних органів, легалізовані кошти використовуються не тільки для продовження злочинної діяльності й гарантування її безпеки, а й укладаються в найбільш перспективні види економічної діяльності, а саме:

1) в організації майбутніх операцій наркобізнесу й придбання нерухомого майна (указали більше ніж 45% респондентів);

2) на підкуп державних службовців (42,4% відповідей);

3) вкладення в банківську сферу (по 35% відповідей);

4) на рекламу політичних кампаній – вибори, референдуми – для лобіювання законів у кримінальних інтересах (33,5% відповідей);

5) у створення підставних юридичних осіб (з метою подальшого відмивання грошей, для купівлі коштовностей і предметів розкоші, вкладення в цінні папери (відповідно, 28%, 25,9% і 17,4% відповідей).

Кількість членів організованої злочинної групи залежить від конкретних обставин. Аналіз досліджених кримінальних проваджень у Донецькій, Закарпатській, Львівській, Одеській і Херсонській областях показав, що організовані злочинні групи, які вчиняли контрабанду наркотиків, усіх трьох напрямлень складалася із трьох осіб – 57,3% випадків; із чотирьох членів – 25,2% випадків; п'ять і більше осіб (16,5%). Організовані злочинні групи частіше створювалися на ґрунті відносин у сфері наркобізнесу (43%), спільної службової (виробничої, бізнесової) діяльності (36%), інші спільні інтереси (21%). Водночас помітна їх частина виникла на ґрунті етнічних відносин між родичами та знайомими (16%) або між особами, які спільно відбували кримінальне покарання (13%).

Дослідженням підтверджено, що на момент викриття організованої злочинної групи транснаціонального чи етнічного спрямування її склад суттєво збільшувався: до 3 осіб – 32%, до 4–5 осіб – 47%, 6 і більше осіб – 21%. Організовані злочинні групи економічного спрямування частіше збільшувалися на ґрунті відносин із посадовими особами комерційних структур (21%), працівниками транспортних підприємств (36%) та особами, які незаконно використовують нарколабораторії (43%).

Необхідно зазначити, що ці показники є умовними, так як вони відображають дійсність у дослідних регіонах. За окремим дослідженнями встановлено, що викриття групи осіб, які займаються наркобізнесом, – більше ніж 85% кримінальних правопорушень, пов'язаних зі зберіганням наркотиків, до відповідальності притягується одна особа, у якої виявлені наркотики [97, с. 4].

Злочинні групи, що вчиняють контрабанду наркотичних засобів, із транснаціональними ознаками та етнічною

спрямованістю вирізняються високою згуртованістю, стійкістю, кримінальним досвідом і вмелою конспірацією, впродовж тривалого часу вчиняють значну кількість контрабанди тяжких наркотичних засобів, більшість із якої залишається не розслідуваною, а також, дестабілізуючи стан правопорядку, розширюють масштаби злочинних діянь. Указані проблеми досконало досліджено професором Д. Никифорчук [3, с. 680–682].

Найвні кримінальні провадження, що перебувають у провадженні МВС і СБУ, свідчать про використання організованими злочинними групами значного кримінального капіталу, здобутого в процесі наркобізнесу, зміцнення зв'язків із деякими політичними й владними структурами з утриманням високопоставлених корумпованих осіб часто із залученням колишніх працівників міліції, служби безпеки та військових, зайняття розвідувальною й контррозвідувальною діяльністю, здійснення тиску на правоохоронні органи та активну збройну протидію.

Так, у вересні 2015 р. здійснено напад на мобільну групу з боротьби з контрабандою наркотиків біля м. Щастя, Луганської області, яка була розстріляна. У результаті попередніх слідчих (розшукових) дій виявили величезний канал збуту і транспортування наркотиків через окуповані території Донбасу. Управління трафіком здійснювалося високопоставленими чиновниками, які проживають не тільки в Україні, а й у Росії. Наркотрафік було налагоджено з Азії через Росію – далі в «ЛНР» і «ДНР», а тоді повз блокпости українських військових, через неконтрольований кордон із територіями, окупованими сепаратистами, з подальшим направленням потоків наркотиків до Західної Європи [11, с. 31–40].

Корупційні зв'язки організованих злочинних груп (транснаціонального й етнічного спрямування), які вчиняють контрабанду, з державними службовцями підтверджує факт, що 27 лютого 2016 р. СБУ спільно з військовою прокуратурою та працівниками внутрішньої безпеки прикордонної служби в Закарпатській області затримали старшого зміни прикордонного наряду з «чорною» касою нічної зміни на суму приблизно 27,5 тисяч гривень. Цього самого дня був затриманий безпосередній начальник старшого зміни за підозрою в сприянні незаконному регулярному переміщенню груп контрабандистів через державний кордон [12, с. 31–40].

У юридичній літературі зустрічається різна термінологія для визначення вчинення злочинів організованою злочинною групою загалом і її складників. Відсутність єдиної точки зору на поняття організованої злочинності діяльності негативно позначається на діяльності правоохоронних органів, тому що багато характерних рис діяльності організованих злочинних груп нерідко випадають із поля зору працівників правоохоронних органів.

Організовані форми злочинності є складним явищем, чинником політичної й економічної нестабільності в суспільстві. Організовані злочинні групи транснаціонального та етнічного спрямування постійно модернізуються, змінюють свої види, виходять за межі національних кордонів однієї держави, набувають транскордонного й транснаціонального характеру. Нині в Україні можна говорити про наявність професійно-організованих груп у сфері незаконного обігу наркотиків, їх зрощеність із ешелонами влади та економікою, здійснення суттєвого контролю над суб'єктами господарювання. Організоване злочинне середовище інколи називають «п'ятою гілкою влади» в державі [15, с. 539].

Висновки. Організована злочинність у сфері контрабанди наркотичних засобів виділилася в особливу самостійну форму. Головна причина полягає в тому,

що організація злочинних груп як ефективно діючих кримінальних структур виявилася набагато вигіднішою, ніж індивідуальний, розрізнений і роз'єднаний злочинний промисел, пов'язаний із незаконними операціями з наркотиками.

Підтверджено, що контрабанду наркотичних засобів учиняють організовані групи транснаціонального, економічного й етнічного спрямування, які формуються залежно від територіальних і національних ознак і виду економічної діяльності. В основі їх формування покладено злочинний досвід контрабандної діяльності, а також особливості прикордонної місцевості України і прозорість окремих ділянок кордону.

Список використаної літератури:

1. Незаконний обіг наркотиків: стан та тенденції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://refs.co.ua/72782-Nezakonniy_oborot_narkotikov.html.
2. За даними статистики Генеральної прокуратури України за 2012–2016 рр. – К. : МВС України, 2016. – 56 с.
3. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / відп. ред.: В.В. Коваленко, Є.М. Моїсєєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. – К. : Атіка, 2009. – Т. 6 : Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції). – 2009. – 1128 с.
4. Вербенський М.Г. Основні фактори транснаціональної злочинності у сфері незаконного обігу наркотичних засобів / М.Г. Вербенський // Кримський юридичний вісник. – Сімферополь : КЮІ ОДУВС, 2010. – № 1(8). – С. 44–52.
5. Довідка про стан протидії організованій злочинності в Україні за 2013 р. – К. : ГУБОЗ, 2014. – 25 с.
6. Долженков О.Ф. Основні риси і тенденції розвитку організованої злочинності в Україні / О.Ф. Долженков // Вісник Запорізького юридичного інституту. – Запоріжжя : ЗЮІ, 1999. – № 4. – С. 152–158.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
8. Поняття етногенезу. Етнічні групи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bookster.com.ua/seminars/question/1424>.
9. Анисимов Е.Б. Особенности методики предварительного и судебного следствия по преступлениям, совершаемым преступными сообществами (преступными организациями) в сфере незаконного оборота наркотиков : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / Е.Б. Анисимов. – Томск, 2012. – 22 с.
10. На західному кордоні виявили контрабанду наркотиків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.volynpost.com/news/63584-za-kontrabandu-na>.
11. Боротьба з тероризмом : [навчальний посібник] / [О.М. Джужа, Д.Й. Никифорчук, В.М. Комарницький та ін.] ; за заг. ред. проф. В.В. Коваленка. – К. : Видавничий дім «Скіф», 2013. – 584 с.
12. Аналітичні матеріали з розслідування контрабанди наркотичних засобів : інформаційний бюлетень ГСУ СБУ України за 2015 р. – К. : СБУ, 2016. – 46 с.
13. Незаконний обіг наркотиків в Україні: стан та тенденції (аналітичний огляд: 2010–2014 рр.). – К. : РНБО, 2015. – 40 с.
14. Військовий прокурор пов'язав розстріл мобільної групи у Щасті з міжнародним наркотрафіком [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/News/156833>.
15. Настільна книга слідчого / [М.І. Панов, В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова та ін.]. – 3-ге вид., перероб. і допов. – К. : Вид. дім «ІнЮре», 2011. – 736 с.